

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידו שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי זיסר

גליון מס' 351

פסחים כ"ו-ל"ב

בס"ד, י"ד שבט תשס"ו

≡ **השבוע בגליון** ≡

- ◆ החמץ של איש העסקים התל-אביבי
- ◆ מה תחזית מזג האוויר?
- ◆ מדוע כל החיטים אינן חמץ?
- ◆ גשם כבד - כן, גשם קל - לא

- ◆ שתיית מי הכנרת בפסח
- ◆ חמץ אפילו באלף אינו בטל
- ◆ האדם אינו מופרש מאיסור חמץ
- ◆ שעבודא דר' נתן - מי חייב למי?

דבר העיון

"איפה הגרביים"!

מזוודותיו הגדולות הוטענו על הכרכרה. בחיך קורץ נפרד בזריות מבני ביתו, נופך לשלום לכל עבר, כמלך הסוקר את גדודו, וחיש מהר נעלם בענני האבק שהתמרו בעזו אחר הסוסים האבירים וכרכרתו המהודרת. בעוד נוף עיירתו הולך ומתרחק, הרהר לעצמו בבדיחות הדעת על ההבטחה שהעניק לרעייתו. להשלמת שביעות רצונו, פתח בקבוק משקה שהיה שמור בצקלונו והערה אל גרונו לגימה הגונה. הוא היה הייג'יני של העיירה. לשונו נופת צופים. עיניו כיונים על בריכות מים. פיו נוטף דבש וראשו מלא תחבולות כרימון. הוא שלח את ידו בכל ענפי המסחר ובאשר הצליח - שלשל את הרווח לכיסו. כאשר הפסיד, ידע כיצד לגלגל את האחריות על כתפי אחרים. ברנש ערמומי. במרחבי המחזו נעו אנשים רבים שהצליח לפתותם להלוות לו ממון, כדי שיהפכו "שותפים" בעסקיו, אך בלב אנשים רבים עוד יותר הצליח לטעת את התקווה, כי לא יארך היום והוא יתפך אותם לעשירי תבל. זה היה סודו. הקסם.

היו שאמרו, כי חותנתו האלמנה השיאה לו את בתה יראת השמים מחוסר בריה, מחמת עונייה ומרודה. אחרים אמרו, כי אינם מתפללים כלל, מעולם לא גפשו מומחה בהעמדת פנים יותר ממנו. "בוודאי הופיע בביתם עטור באיצטלא דרבנן, מבט רציני שורה על פניו וספר קודש בין זרועותיו".

שנים על שנים הפכו מיודעיו, שונאיו ומכריזו בשאלה, מה ראה מיודענו לשאת לאשה את רעייתו טובת הלב, צנועה ויראת שמים. הנישואין המזוירים הללו, לא ירדו מעל סדר יומם של האנשים שדברים מסוג זה ממלאים את סדר יומם, ומשבוע לשבוע הם עזכנו את השערותיהם.

בערל הגבאי, למשל, היה משוכנע, כי משום מה נטבעה בנפשו של הברנש התרגשותו הכבירה של אביו בעת שכובד לעלות לתורה, ולשם כך ביקש להקים בית מהוגן, למראית עין לכל הפחות, כדי לזכות לעלות לתורה.

אחרים יאחזו על גבאם הרואה את כל העולם כולו דרך חוברת העליות שלו, וטענו כי נישואיו

דף ל/א הלכתא חמץ בזמנו בין במינו בין שלא במינו - אסור

שתיית מי הכנרת בפסח

יושב לו ברנש בחג הפסח על גדות ימת הכנרת בטבריה, אוכל פיתת חמץ עם חומוס ומרווח את צמאונו בבירה. אם נכרי הוא, יערב לו ויבושם לו, אם יהודי הוא, רחמנא ליצלן. במקרים לא מועטים, שאריות האוכל הללו מושלכות כלאחר יד אל מי הכנרת הצלולים, וכך באחת, יצר הברנש בעיה הלכתית חמורה וסבוכה - האם בכך נאסרו מי הכנרת בשתייה? טרם נרד לשורשי הנידון נציין, כי אכן, יש מקומות בהם נוהגים לנתק את צינורות המים המובילים מים מן המוביל הארצי, ומתחברים לבארות מים מקומיות, הנתונות תחת השגחה קפדנית. על מה ולמה!?

ובכן, כאשר מאכל איסור התערב במאכל היתר, אזי, אם המאכל האסור הוא אחד חלקי שישים ביחס למאכל המותר, הרי הוא בטל ומותר באכילה. בתנאים מסויימים, די בכך שמאכל ההיתר מרובה במעט על מאכל האיסור, כדי לבטלו ברוב, ואין צורך בביטול בשישים.

מדין תורה, גם חמץ שהתערב בטל ברוב.

חמץ אפילו באלף אינו בטל: ברם, חכמים ייחדו את החמץ בפסח מכל סוגי התערובות, שלעולם אינו מתבטל בתערובת, אפילו בשיעור של אחד לאלף. זו היא הדעה המקובלת על כל פוסקי הדורות (ראה ר"ף דף ז/ב בדפי הר"ף, ורא"ש סימן ה'), למעט דעה יחידה, שחמץ מתבטל ברוב (שאלתות דרב אחאי פרשת צו שאלתא פ ד"ה שאלתא דאסר).

דבר שיש לו מתירין: מה ראו חכמים לתקן זאת? הראשונים נחלקו בטעם הדבר. הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פרק ט"ו הל' ט') מנמק, כי מאחר שחמץ בתערובת אינו נאסר בהנאה לאחר הפסח, הרי שהגדרתו היא "דבר שיש לו מתירין", היינו: כבר כיום טמון בו ההיתר שיפיג את האיסור לאחר הפסח, ובהלכות תערובת היתר ואיסור קיימת תקנת חכמים ש"דבר שיש לו מתירין" לא יתבטל ברוב.

האדם אינו מופרש מאיסור חמץ: הרא"ש (עבודה זרה פ"ה ס"ו ל) מסביר, כי החמץ שונה מיתר איסורי אכילה בכך, שהאדם מורגל בו בכל ימות השנה, לעומת איסורי אכילה אחרים, כגון, חזיר, בשר בחלב ועוד, שהאדם פורש מהם כל ימי חייו. לפיכך, חכמים גזרו להרחיקו מן האדם בימות הפסח על שלל צורותיו. הרמב"ן מטעים את תקנת חכמים, שמאחר שהתורה החמירה באיסור חמץ ביותר, שאפילו להחזיקו בבית אסור, ראו חז"ל לגזור עליו ולהחמיר בו.

בארות מים שחמץ שהה בהן: לגבי מים ששהה בהם חמץ מוצק, כגון חיטים שנמצאו בבארות מים, האריכו הפוסקים לדון, אם סינון המים מועיל כדי להתירם לשתיה, או שמא מפני טעם החמץ שבהם נאסרו המים (ראה "שולחן ערוך" או"ח ס" תס"ז סעי' י"ב ובפוסקים שם, וב"משנה ברורה" ס"ק ס"ב ובשער הציון קי"א). נידון זה, אינו תקף כמובן, כאשר בירה התערבה במים, מפני שאין מדובר על מים עם טעם חמץ, אלא על החמץ עצמו, ובמקרה

עילוי נשמת

שמעון צבי ז"ל

הר"ר שמעון צבי ז"ל
ב"ר דוד וסולטן ז"ל
נלב"ע ט"ו שבט תשנ"א
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

עדינה איידל גולדשמיד ז"ה

מרת עדינה איידל גולדשמיד ז"ה
בת הר"ר אלימלך ז"ל
נלב"ע ט"ז שבט תשמ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

שרה מרגלית ז"ה

מרת שרה מרגלית ז"ה
(לבית גוטמן) ב"ר יעקב ז"ל
נלב"ע י"ט שבט תשס"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

זה אין כל אפשרות להתיר את המים, שהרי חמץ "אפילו באלף לא בטיל". לאור ידיעות הלכתיות ברורות אלו, יש לשאול במשנה תוקף, כיצד מותר להשתמש בפסח במי הכנרת, אחר שאין כל ספק כי במהלך ימי הפסח מושלכים לתוכו מאכלי חמץ.

בימים עברו, בתקופת הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, הוא התיר ליהודים לשתות ממי נהרות העוברים דרך מגורי הגויים, מפני שהוא סבר שתקנת חכמים, שבפסח חמץ אינו בטל אפילו בשישים, תקפה לגבי חמץ של יהודי בלבד, ולא לגבי חמץ של גוי (עיי' "שנות חיים" סי' ש', שו"ת "שואל ומשיב" מהדורה שישיית סי' ל"א). ברם, במצב העגום בו אנו שרויים כיום, איש אינו משלה את עצמו, כי החמץ המושלך לכינרת בפסח, מקורו בנכרים בלבד.

בספר "פסקי תשובות" קובצו מספר דעות שיש בהם כדי ללמד זכות על המצב הקיים, ונציין שתיים מהן.

מים רבים: ה"שדי חמד" (מערכת חמץ ומצה סי' ד' ס"ק ט"ו) מביא (בשם ספר "יד יהודה" וכ"כ בשו"ת "ספר יהושע" סי' ה' ט'), כי חכמים לא גזרו את תקנתם כאשר אין כל אפשרות שהחמץ יתן טעם במים.

מים המחוברים לקרקע: בשו"ת "אבני נזר" (סי' שע"ד) כותב, כי חכמים תקנו תקנה זו בחמץ שהתערב במים שאינם מחוברים לקרקע, אלא נתונים בכלי, אך לא במים המחוברים לקרקע (וכ"כ בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קכ"ט). אמנם, בשו"ת "חלקת יואב" (או"ח סי' י"ח), חולק על כך.

מה עם הפירוים בעצמם? עסקנו עד כה בשאלה, אם המים נאסרו מפני תערובת החמץ. ברם, עדיין עלינו לברר, מדוע אין חוששים, כי פירור חמץ כל שהוא ישתחל אל ברו המים שלנו ולבסוף נאכל את הפירור עצמו, חלילה, כפי שכתב ה"משנה ברורה" (סי' תס"ז ס"ק ז'), כי השואב מים מבאר בפסח, "נכון שיסנן המים בבגד נקי בכל פעם ששואב".

ובכן, כיום קיים תהליך סינון של המים, על ידי מכונות משוכללות ביותר, ואין כל אפשרות שיעבור דרכן פירור בגודל הזעיר ביותר. זאת ועוד, מערבים חומרים במים, המנטרלים את השפעתם של גופים זרים. [ראה עוד בעניין זה, בסוף הגדה של פסח "מנחת אשר" מהגר"י ווייס שליט"א, מה שביירר על פי מומחי חברת מקורות, ומה שכתב להלכה].

דף לא/א מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו
שעבודא דר' נתן - מי חייב למי?

גמרתנו עוסקת באחד הכללים היותר מפורסמים בים התלמוד לגבי חובות ממוניים: "שעבודא דרבי נתן".

רבי נתן למד מפסוקי התורה, כי כאשר ראובן חייב כסף לשמעון, ושמעון זה חייב כסף ללוי, רשאי לוי לגבות את חובו היישר מראובן! בבוא לוי אל ראובן, אין הלה זכאי לטעון, איני מכירך, מעולם לא לווייתי ממך כסף, אלא עליו להתייחס אל לוי כמו היה שמעון ולפרוע לו את החוב, וכך נפסק להלכה (ישולחן ערוך" חו"מ סי' פ"ו סעי' א'). כללו המחודש של רבי נתן, נלמד במהלך השנים פעמים אין ספור בבתי המדרשות שבכל העולם, ומתוכם נוצקו שני הסברים שונים להגדרת כלל זה, כדלהלן.

הבה נחקורה לעומק את כללו של רבי נתן, באמצעות השאלה הבאה.

מחילה על החוב: כידוע, המלווה רשאי למחול על החוב ללווה, ומעתה החוב כלא היה ולאחר מכן אין המלווה רשאי לגבות את החוב מן הלווה, לפי שמחל עליו. כיצד נכריע במקרה דנן, בו שמעון עומד ומכריז בטוב לב: "אני מחל לראובן על החוב שהוא חייב לי". במחילתו הרחומה שומט שמעון את הקרקע מתחת לרגלי לוי, אשר התייאש זה מכבר מגביית חובו משמעון ותלה את יתבו בחוב שראובן היה חייב לשמעון. האם יש תוקף למחילתו?

ובכן, כדי לענות על שאלה זו, עלינו להגדיר במדויק את כללו של רבי נתן, ושתי אפשרויות לפניהן.

קיימת אפשרות להבין, כי מעתה ראובן חייב כסף ללוי [גם לשמעון, אך לוי רשאי לדרוש מראובן להלך במסלול שהתווה רבי נתן], מפני שחובו של ראובן לשמעון, הועתק גם אל לוי, ומעתה רשאי לוי לטעון, כספי נמצא אצלך, השיבהו לי! ("קצות החושן" סי' פ"ו ס"ק א' ו"תומים" שם ס"ק ב' ד"ה "ומה שנראה").

קיימת אפשרות נוספת להבין את כללו של רבי נתן, כי לא הועתק חובו של ראובן משמעון אל לוי, אלא העניקה התורה סמכות ללוי לדפוק על דלתו של ראובן, לגבות ממנו חובו לשמעון, וליטלו לעצמו בגין החוב ששמעון חייב לו. אלמלא היתה התורה קובעת כן, לא היה לוי רשאי לעשות כן אם שמעון אינו מעניק לו סמכות זו. ברם, במקרה זה התורה היא שהעניקה ללוי זכות זו, מסיבה פשוטה: כשם שרכושו של שמעון משועבד לגביית חובותיו, כך גם החוב שחייב ראובן לשמעון משועבד ללוי.

ובכן, אם כללו של רבי נתן קבע, כי חובו של ראובן לשמעון הועתק אל לוי, הרי שמעון אינו הבעלים היחידים על חוב זה! לפי שעתה ראובן חייב גם ללוי, ואין הוא אלא כאדם העומד מן הצד ומכריז, כי הוא מחל לפלוני על חובו לאלמוני... אולם, אם כללו של רבי נתן קבע, כי חובו של ראובן לשמעון משועבד ללוי, תקפה גם תקפה מחילתו של שמעון, מפני שראובן חייב את כספו לו, לשמעון, ועתה, עם מחילתו על החוב, אין ללוי את מה לגבות מראובן (עיי' "נתיבות המשפט" שם ס"ק ג', ועיי"ש שנפק"מ גם אם רשאי לוי לתבוע את ראובן אף כאשר יש באפשרותו של שמעון לשלם, ראה "ישולחן ערוך" שם, סעי' ג' ובנו"כ).

הם רק חלקה הראשון של תוכנית ארוכת טווח שתוצאותיה יתבררו לכל בעוד שנים אחדות. לכשנשאלו באתר על ידי סקרנים לטיבה של תכנית זו, מילאו את פיהם מים, כמי שאינם ואמרו: את כל מה שהם יודעים, אך למען האמת הם שתקו יותר מכפי שידעו.

כך או כך, הן אם הייתה מלכתחילה מה עומד להתרחש בחייה והן אם לאו, היתה רעיינו משמשת בתפקידו של המלאך הטוב העונה אמן בעל כרחו, ובד בבד הקפידה ככל אשר לאל ידה, כי אבי לידה יקפיד לכל הפחות על עיקרי הדת.

אחת מדרשותיה הבלתי מתפשרות כלפיו היתה, כי לא יהיו לעזוב את עיירת מגוריהם. כך יכולה היתה להבחין אם שקית התפילין זעה קמעא ממקומה ביום השתומל, ואם לאו, כבר ידעה כיצד לגרום לכך שתזווג.

ביום מן הימים נפל דבר. אמת, שלושים ואחד יום ארכו עד שהצליח לשכנעה, כך סיפר לידיו הטוב, אך לבסוף הסכימה כי יסע לשבועיים ימים לעיר הגדולה. במהלך שלושים ואחד הימים והלילות הבטיח וכמעט שספץ ונשבע, אלמלא מנעתו מכך ברגע האחרון, כי יניח תפילין בכל יום. "אל תבטיח לי בחן-צדק שלך", הטיחה בו, "אחר שזה מכבר הונו שלך - גרוע מלאו שלי, והצדק שלך - מוטב היה לו שלא נברא משנברא". כמעט גמר בדעתו לרכוש לעצמו גם תפילין דרבינו תם כדי להפיס את דעתה, אך בסופו של דבר נתרצתה גם בלא זאת, ויצא מיודעו לדרך.

באמתותו ארו בקפדנות את יריעות האריגים שהתכוון להציג כדוגמה בפני מושל הפלך, לאחר שהצליח לשכנעו להקים מפעל לייצור גרביים. "אני אביא את האריגים, אתה תייצר את הגרביים. מה הבעייה?" כתב במכתבו בכתב מסולסל מבטוח ונצורות, והלה הזמינו להציג בפניו את תוכניתו.

תמה הנסיעה.

הוא ידע למצות את ההנאה מכל רגע בחייו. אי שם ישב מיודעו על מרפסת שהקיפה את מערכת החדרים שהוקצתה לו בחווילתו של המושל, מאזין בהנאה לפלך המים המפכה בינות לצמחייה העבותה. קולותיהם העירניים של עופות העיר הפיחו עלויות שהופרעה מפעם לפעם על ידי כלבי הציד שהשתעשעו להנאתם מתחת גווזותרתו.

היתה זו עת נאותה כדי לגנח בינו לבינו עצמו על הבטחותו לרעייתו, כי יניח תפילין בכל יום. **אותו** לילה נועד לו נשף עם המושל ועם חבר מריעו. בחוסר שביעות רצון חילץ את עצמותו מן הערסל, והחל להתקין את עצמו לקראת הערב. את שפמו משח במיני משוחה מבריקים. את צווארוננו עיטר בפיסת בד משובחת גזורה כמיטב האופנה, וכמעט שעמד להשלים את תלבושתו, עת הבחין כי אינו מוצא את גרבי התואמות למכנסיו שהגיעו עד ברכיו במנהג המקום.

הוא לא אהב שדברים אינם מסתדרים כפי שהוא אוהב שהם יסתדרו, וכאשר הם באמת לא הסתדרו, הוא מאד לא אהב זאת. שעות אחר הצהריים התקדמו בקצב מזורז וגרביים - אין. **בלית** ברירה הבהיל את נושא כליו אל מכשיר הטלגרמה הקרוב, כי ירשף מברק דחוף אל רעייתו: "היכן הגרביים!!!!!!"

השליח שב כשנשימתו בהולה ובידו מברק תשובה: "תתפש".

זעמו עלה על גדותיו. הוא הביט לרגע קצר על גרביו של נושא כליו, אך הללו היו בלויים. שוב ושוב הפך בערימת הבדים, בחפציו האישיים, פרם כל חולצה, פשפש בכל כיס של מקטורנו ומכנסיו, אך הגרביים אינם.

הוא לא ידע את נפשו. הסוחר המהולל, בעל התוכנית והגרנדיוזיות להקמת מפעל גרביים, נטול גרביים בעצמו... הא לך בזיונות, הרהר לעצמו בזעם כבוש.

שוב הורץ שליחו להבריך אל רעייתו: "דחוף. אנה היכן הגרביים? אנה!!"

וישב השליח עם מברק התשובה: "תתפלל, יוסקיה, תתפלל, אולי זה יעזור לך".

לא נותרה לו ברירה. הוא התפלל.

לימים סיפר, כי מעולם לא נענתה תפילתו כה מהר...

בעד השמש נוטה לערוב באחוות מושל הפלך, עמד ויוסקיה בחדרו, מביט במבוכה שאין לה קץ בנרתק התפילין ובשקית הגרביים שהוצמדה תחתיה.

בראש מושפל שב אל ביתו. את דרכו לא שיפר, אך מעולם לא החיל לשוב ולהתל ברעייתו.

לא תמיד יש צורך במשל, כדי להמחיש דבר מה חשוב, אך אם כבר קיים המשל, מדוע לא?

בתקופה האחרונה עוררו ישראלי את ציבור לומדי הדף היומי, על כך שיש להקדיש זמן לאחר לימוד הדף היומי, כדי ללמוד שתי

החמץ של איש העסקים התל-אביבי

מה דינו של איש עסקים תל-אביבי שבבעלותו חמץ הנמצא בלוס אנג'לס שבארצות הברית?

הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל ("משך חכמה" ויקרא כב/ח), עוסק בשאלה מרתקת, שיש לה השלכות גם לימי חג הפסח. כידוע, היום והלילה נכנסים ויוצאים בזמנים שונים על פני כדור הארץ. בשעה שהשבת פורסת את כנפיה על ירושלים, היא שורה זה שש שעות על הונג קונג, ואילו בניו יורק המסחר בעיצומו, השבת תכנס בעוד שבע שעות.

כידוע, אסור ליהודי להיות בעליו של חמץ בפסח. קיים פער של עשר שעות בין ארץ ישראל ללוס אנג'לס. כאשר בארץ ישראל השעה היא שש אחר הצהריים, בלוס אנג'לס השעה היא שמונה בבוקר. השאלה היא, מתי מתחיל איסור החמץ של יהודי זה, ומתי הוא מסתיים. אם נהלך אחר מקום שהותו של החמץ, כאשר הוא יישב בליל הסדר עם קיטל, יהא בבעלותו חמץ והוא לא יעבור על כל איסור, משום שבמקום המצאו של החמץ עדיין לא נכנס חג הפסח. אך אם נהלך אחר מקום שהותו של הבעלים, עליו למכור את החמץ לפי חלות חג הפסח במקום מגוריו.

ובכן, שאלה זו נידונה בהרחבה בין הפוסקים. יש אומרים, כי איסור חמץ מונח "אקרקפתא דגברא", היינו: על ראשו של האדם, ויש להלך לפי מקום שהותו (שו"ת "חסד לאברהם", מבוטשטש, או"ח סי' ל"ה), ויש אומרים, כי מקום החמץ הוא הקובע (ע"י שו"ת "עונג יום טוב" או"ח סי' ל"ו, ועיי' שו"ת "ארץ צבי" סי' פ"א).

בעל "עונג יום טוב" (שו"ת, סי' ל"ו), אשר נשאל, אם יהודי השוהה במקום בו החמץ מותר עדיין בהנאה [בערב פסח לפני השעה השישית], רשאי למכור את חמצו השוהה במקום בו החמץ כבר אסור בהנאה - טוען, כי מגמתנו קיימת ראייה ניצחת, כי איסור החמץ תלוי במקום שהות החמץ ולא במקום בעליו, כדלהלן.

משנתנו קובעת, כי יהודי שאכל בשוגג חמץ של תרומה בפסח, צריך לשלם לכהן את דמי תרומת החמץ בתוספת חומש מערכו, כדינו של האוכל תרומה בשוגג נעליו לתת לכהן פירות שכבר הופרשה מהם תרומות ומעשרות, והפירות הללו מתקדשים בקדושת תרומה].

הגמרא מקשה על משנתנו, מדוע עליו לשלם על אכילת חמץ התרומה? הרי בעיצומו של חג הפסח אין לחמץ כל ערך, שהרי הוא אסור באכילה ובהנאה, כיצד, איפוא, ניתן לחייבו לשלם את ערך חמץ התרומה, כאשר אין לו כל ערך?! הגמרא מיישבת, כי משנה זו כשיטת רבי יוסי הגלילי הסובר, שחמץ בפסח אמנם אסור באכילה אך מותר בהנאה, נמצא, שהחמץ בעל ערך ממוני. כלומר, מצווה לבער את חמץ התרומה מן העולם, אך מותר ליהנות ממנו בעת כילויו (עיי' תוס' כח/ב ד"ה "רבי שמעון אומר"), והנאה זו ניטלה מבעל התרומה.

לכאורה, קיימת אפשרות לפרש את גמרתנו לכל השיטות: בעל החמץ נמצא במקום בו השמש ממחרת לשקוע ואילו חמצו נמצא במקום בו היום מסתיים שעות אחדות לאחר מכן. מעתה נעמיד את משנתנו, כי החמץ נאכל על ידי היהודי ביום השביעי של פסח, שעות אחדות לפני תום החג. או אז, אצל בעל החמץ כבר מוצאי החג, ואין החמץ אסור עליו באיסור תורה, אלא מדרבנן, ואילו אוכל החמץ עבר על איסור אכילת חמץ מן התורה, לפי שבמקום שהותו עדיין לא יצא חג הפסח! [אם נשאל, הרי החמץ אסור בהנאה מדרבנן? עונה ה"עונג יום טוב", כי אין בכך כדי לפטור חיוב כפרה שהשיתה עליו התורה, בעטייה של אכילת תרומה בשוגג].

אפשרות זו עדיפה בהרבה על פני העמדת משנתנו כשיטת רבי יוסי הגלילי שלא נפסקה להלכה, ומשלא פירשה גמרתנו כן, הא לך ראייה, כי דין החמץ נקבע לפי מקום שהות החמץ ולא לפי מקום בעליו... [ועיי' בשו"ת "אור לציון" לגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, מה שכתב שיש לחלק בין איסור בל יראה לבין איסור הנאה מן החמץ].

מה תחזית מזג האויר?

בתקופת קציר החיטים, ניתן לחזות ביהודים דרוכים ומתוחים, המתעדכנים תדיר בתחזית מזג האויר, בעוד ביתר ימות השנה, הוא מעניין אותם כשלג דאשתקד. על מה ולמה? על כך ועוד, במאמר שלפנינו.

נפתח בגמרתנו, לא לפני שניצין, כי "חמץ" אינו רק קמח שעורב במים ונעשה עיסה שטפחה והחמיצה, אלא כמבואר בסוגיות הגמרא (דף מ' ועוד), גם התבואה מסוגלת להחמיץ, שאם שרו החיטים או השעורים במים, הרי הן נעשות חמץ. גמרתנו הדנה בנושא מסויים לגבי הפרשת תרומה קובעת, כי לא רק תבואה שנקצרה מסוגלת להחמיץ, אלא גם תבואה המחוברת לקרקע עלולה להחמיץ ממי גשמים שהירוהו.

מדוע כל החיטים אינן חמץ? לא פלא, איפוא, שנשאל הרשב"א (שו"ת ח"ז סי' כ), כי לפי גמרתנו לעולם לא תימצא חיטה הראויה לאפיית מצות, שהרי אין לך חיטה שלא ירדו עליה גשמים, שאם לא כן, כיצד זה נבטה, צמחה והבשילה?!

הרשב"א השיב, כי גמרתנו עוסקת בתבואה שהבשילה לחלוטין וחדלה לינוק מן הקרקע. חיטים אלו, הרי הן כחיטים קצורות שירדו עליהן גשמים. ברם, כל עוד יונקת התבואה מן הקרקע, אין היא סופגת את מי הגשמים וממילא אינה מחמיצה,

הלכות לכל הפחות. יכול יהודי לחיות חיים שלמים מתוך תחושה שהכל בסדר. הוא משתדל, הוא רוצה, הוא שואף, הוא מקווה, הוא...
אך מדי פעם מגיע "רגע האמת". הוא עם עצמו, בניו לבין קונו. אותם רגעים בהם הוא חש, כי אם עכשיו אינו יודע כיצד לנהוג לפי ההלכה, מה בעצם הוא עשה בעשרות השנים שחלפו עליו! אלה הם רגעים מביכים, יתכן שאפילו מוטסכלים, "אפיפה הגרביים?!!". אבל מצב זה ניתן לפתרון. לא מהיר אמנם, אך עקבי ויסודי. שתי הלכות בכל יום.

פשוט. קל. אבל היוני והכרחי.
.....
הבעניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נרשם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 93-67-8703 mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורף

מענה לשון

דף כ"א לולין היו פתוחין בעליית בית קדשי הקדשים **האם יש קשר בין הלון, לולאה ומדרגות לוליניות?**

"לולין היו פתוחין בעליית בית קדשי הקדשים, שבהן משלשין את האומנים בתיבות, כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים".

במשנה זו (מידות פ"ד מ"ה) משמעות המילה "לול" היא פתח קטן בתקרה, המכונה במשנה בדרך כלל "ארובה", וזהו שכתב רש"י: "ארובה שבעלייה היורדת לבית - קרי לול".

יש מפרשים כך (רד"ק מלכים א' ו'ח ורי"ד) גם את המילה היחידאית במקרא "לולים": "ויבוללים יעלו על התיכנה". ברם, רש"י מסביר, ש"לולים" הם המדרגות לוליניות הבנויות בעיגול מסביב לעמוד מרכזי, בעקבות יונתן בן עוזיאל שתרגם: "ויבמסיבתא סלקין" - לשון סיבוב.

לפי רש"י, ה"לול" המקראי - מדרגות לוליניות, איננו "לול" שבלשון חכמים הוא ארובה, אלא הוא נקרא במשנה (מידות שם) **"וימסבה"**... שבה היו עולים לגגות התאים (רש"י יומא יט"א ד"ה "מסיבה"). אמנם, לפי הרמב"ם, המסיבה העולה אל גגות התאים בהיכל אינם מדרגות סיבוב עמוד, אלא שיפוע חלק העולה ומקיף את ההיכל לאורך קירותיו (הלכות בית הבחירה פ"ד הל' ט"ו-ט"ז).

נחזור למשמעות "לול" בלשון חכמים. **בנוסף** למשמעות המילה שבסוגייתנו (ארובה), קיימות משמעויות נוספות בלשון חכמים למלה לול:

בקשר לתיאור מבנה בית המקדש מצאנו כמה "לולים" במשמעים שונים:

במקומות אחדים מתארים חז"ל "לול קטן" שהיה בין הכבש למוזב, במערבו של כבש. להלן (לד/א) מפרש רש"י: "כמין גומא חלולה, עשויה בבנין הרצפה", כלומר, **בור** ברצפת העזרה "ששם היו זורקין פסולי חטאת העוף, ותעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה". לול זה נקרא במסכת מידות (פי"ג מ"ג) "רַבְּבָה" (עיי"ש במפרשים מה פשר שם זה. להלן ע"ז/א) מפרש רש"י, ש"לול קטן" זה, הוא **המרווח הצר** שהיה בין הכבש לבין המוזב (ותוס' גורסים "אוייר" במקום "לול").

במקומות אחרים (סוכה מט/א; מעילה י"א/ב) מתכוונים חז"ל בכינוי "לול קטן" ל"שיתין" של המוזב: שני הנקבים שדרכם היו מתנקזים יינות הנסכים אל נחל קדרון. רש"י פרש שם בדומה לסוגייתנו: "לול. ארובה שהיא מלמעלה למטה".

על "לול קטן" נוסף שהיה במקדש למדנו מדברי רב (זבחים ט"ז/ב): "לול קטן היה אחורי בית הכפורת גבוה שמונה אמות כדי להשכיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים", ופרש רש"י: "לול. כמין חלון פתוח מן התא שאחורי בית הכפרת לאויר העזרה".

"לול" נוסף, המשמש בעברית כיום, הוא הנזכר לעיל (ח/א) בברייתא: "חורי בית... ורפת בקר **לולין**", ופרש שם רש"י: "מקום דירת תרגולין". לפעמים (כמו בשבת כ"ב/ב; בבא בתרא י"א/ב) חז"ל מציינים במפורש "לול של **תרגולין**".

בימינו נוספה משמעות חדשה: לול של תינוקות. להערות ותוספות לפינה הלשונית: frank@geronimedia.net

וכן נפסק להלכה (ישולחן ערוך" אורח סי' תס"ז סעי' ה').

עומד, איפוא, יהודי בפאתי השדה, שומר על החיטים הבשלות העומדות לקצירה ונושא את עיניו למרום להבחין בכל טיפת גשם, והנה, לחרדתו, אד עלה מן הארץ והשקה את פני האדמה. הנפסלו החיטים לאור דברי הרשב"א, שחיטים בשלות מסוגלות להחמיץ אף בטרם קצירתן?

ובכן, המעיין בספרי הפוסקים נוכח, כי אין להתחלחל מטיפות גשמים בודדות או מזילוף קל היורד על התבואה, כדברי ה"מאמר מרדכי" בשם רבינו מנוח, כי כוונת גמרתנו "הוא דווקא על ידי גשמים מרובים, אבל על ידי זליפה מועטת שירד על השבלים - לא חוששין, ומותר אפילו למצות מצווה" (משנה ברורה" שם ס"ק י"ח).

גשם כבד - כן, גשם קל - לא: בנימה מקילה יותר, כותב בעל שו"ת "מעיל צדקה" (שו"ת סי' ס"ט, הובא ב"שערי תשובה" אורח סי' תס"ז ס"ק י"ב), כי אין דברי גמרתנו אמורים אלא כאשר נפתחו ארובות השמים וגשם כבד ניתך על הארץ יום ולילה, או אז, יש לחשוש כי החמיצה התבואה. ברם, אם ירד גשם "רגיל", אין לחשוש להחמצת התבואה. הוא אף מעיד, כי בשנת תע"ב ירדו גשמים על החיטה, והוא פסק כי אין לפסול אותן, אלא אם כן ניכרו בהן סימנים שהחמיצו.

עם זאת, מדברי פוסקים אחרים משתמע, כי לא הקילו עד כדי כך. אחד מהם הוא ה"חיי אדם" (כלל קכ"ח סעי' ב') הכותב, כי ראוי לקצור את החיטים בעוד מראן הירקרק לא סר מעליהן ולא בשלו לגמרי, כדי להמנע מאפשרות שהן יירטבו בגשם לאחר בשלותן ויחמיצו. מדבריו עולה, כי אכן, אם ירד גשם על החיטה יותר מ"זליפה מועטת", יש לחשוש כי החמיצה. ה"משנה ברורה" מצטט את דבריו (שם ס"ק י"ז ובסי' תנ"ג ס"ק כ"ב) והוא מסיים: "ועל כן המנהג לקצור דגן של שמורה בעודן לחין קצת".

מאידך, בעל "ערוך השולחן" (שם סעי' יז), ערער על מנהג קצירת החיטים בעודן לחות, הן מפני שבעודן לחות קשה מלאכת טחינתן ולישתן, והן מפני שאליה היא וקוץ בה - הלחות שנותרה בהן, גורמת לעיסה להחמיץ במהרה! לפיכך הוא מסיק, כי "לא יקצרו עד שיגמרו ויהיו לבנים, אך לא ימתינו שיתייבשו לגמרי".

בארץ ישראל, בה אין שכיחים הגשמים בעונת הקציר, יש שכתבו, כי לכל השיטות, יש לקצור את החיטים אחר גמר בישולם (ראה "פסקי תשובות" תס"ז אות ד').

נגענו במאמר זה בחלק המעשי של החמצת החיטה. עדיין לא עסקנו בחיוב "ושמרתם" שציוותנו התורה לשמור על החיטים ועל המצות לבל תחמצנה, תוך כדי כוונה כי עושים כן "לשם מצת מצווה". על כך בגליון הבא אי"ה.

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

יצא לאור ספר

"כור התלמוד"

על מסכת פסחים (כולל הגמרא עצמה דפוס טלמן) והוא סיכום כל פרט ופרט מדברי הגמרא רש"י ותוספות בצורת שאלות ותשובות.

שיטת סיכום שהוכיחה את עצמה בהצלחה רבה בסדרות

"כור ההלכה" "כור המשנה"

מפעל ההלכה הארצי: 02-6514098

הפצה ראשית: 1-599-581-581

29,758 ילדים

שענו תשובות לא טועים

- סיפור השבוע
- איוון בחנות החיות (3) - סוף
- נושאי השבוע
- מתי מותר לאכול מאכל אסור?
- יהודי צריך לספור את הנפש על החיים שלו?
- השנייה היפה שנמצא ברחוב
- מדוע שורפים את החמץ?
- מדוע אסור לאכול "חמץ" ושבר עליו?
- הפסחיים
- מדוע של המצ' נאכל מיד עונה של פסח?
- איך עושים תענית כלים, ולמה?
- יגור המדורים הקבועים:
- תורה מסוי
- שאל אבך
- גם אנחנו

1-700-70-87-88

גם אתה יכול להנציח את יקריך

בגפרות הפיחודות שבהוצאת סאורות הדף היומי התקשר עוד היום לדבחה במס' שקלים - יסא הוצאת לאור שלום

לפרטים: 03-6164725 (טלחה 109 - ט')

25000 ספרי הישרים בדף היומי ילמדו לעילי הנשפת הסוגנת בדף הגמרא

גד ה' נשמת אדם

"כיו ש"ס וימנו לבית הגידים וכתבו עליו שיהא לאבי נשמת אבותיה... ובכל עת שלמדו בו היה לוחת רוח לנשמת הנסטר". (אבות חסד ח"ב ע"ז)

הדף שלך לנצח

לעילוי נשמת אבי מורי

הר"ר **אלתר יוסף מאירוביץ** ז"ל

ב"ר זאב ז"ל נלב"ע י"א שבט תשל"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו הר"ר **אברהם זאב מאירוביץ** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם יוסף אפרים הלוי** ז"ל

ב"ר חיים בצלאל ז"ל נלב"ע י"ט שבט תשנ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר **ישראל לוי** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הרב **אליעזר טיברגר** ז"ל

ב"ר יוסף ז"ל

נלב"ע י"ב שבט תשנ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פרייה רבקה מרובקה** ע"ה

בת הרה"ג יוסף סנדר הי"ד רבה של דוברין נלב"ע ז' שבט ולע"נ האח הרה"ג **יהושע** הי"ד רבה של פוזנא אחים ואחיות ובני משפחה הי"ד שנספו בשואה הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **רפאל וזו' מרת רבקה מרובקה** שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה סטולוביץ** ע"ה

בת הר"ר אליהו ז"ל

נלב"ע י"ד שבט תשס"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בעלה, בניה ובני משפחתם